სანახებნი ქართლისანი. ისტორიულ-გეოგრაფიული ნარკვევები
გიორგი ჭეიშვილის ახალი წიგნის პრეზენტაცია ევროპის უნივერსიტეტში

სოფიო ქადაგიშვილი
თსუ, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
ისტორიისა და ეთნოლოგიის ინსტიტუტი
sopio.kadagishvili@tsu.ge

2025 წლის 22 თებერვალს ევროპის უნივერსიტეტის აკადემიკოს ანდრია აფაქიძის სახელობის არქეოლოგიის ინსტიტუტის ორგანიზებით ზურაბ ჟვანიას სახელობის საპარლამენტო დარბაზში გაიმართა თსუ ივანე ჯავახიშვილის სახელობის ისტორიისა და ეთნოლოგიის მთავარი მეცნიერი თანამშრომლის და დირექტორის, ევროპის უნივერსიტეტის პროფესორის ისტორიის დოქტორის გიორგი ჭეიშვილის წიგნის – *სანახებნი ქართლისანი, ისტორიულ-გეოგრაფიული ნარკვევები* (თბილისი, გამომცემლობა AUREUS, 2024, 215 გვ.) – პრეზენტაცია.

წიგნი წარმოადგენს სამეცნიერო სტატიების კრებულს. ეს სტატიები წლების მანძილზე სხვადასხვა აკადემიური მედიის საშუალებით მიეწოდებოდა სამეცნიერო საზოგადოებას.

პრეზენტაციას ესწრებოდნენ საქართველოს სხვადასხვა სამეცნიერო კვლევითი ცენტრების და უმაღლესი სასწავლებლების წარმომადგენლები. პრეზენტაცია გახსნა და დამ-

სწრე საზოგადოებას შესავალი სიტყვით მიმართა ევროპის უნივერსიტეტის არქეოლოგიის დეპარტამენტის ხელმძღვანელმა პროფესორმა ალექსანდრე ნონეშვილმა. ნაშრომის განხილვაში მონაწილეობა მიიღეს სხვადასხვა სამეცნიერო დაწესებულებების წარმომადგენელმა მკვლევრებმა : როლანდ თოფჩიშვილმა, მარიამ ჩხარტიშვილმა, იულონ გაგოშიძემ, გიორგი გაგოშიძემ, ვახტანგ გოილაძემ, ვალერიან ვაშაკიძემ, ვახტანგ ჯაფარიძემ.კოლეგების მხრიდან ნაშრომის შეფასება იყო უაღრესად დადებითი.

საერთო განწყობის ნათლად წარმოსადგენად ჩვენი ჟურნალის მკითხველებს ვთავაზობ ერთ–ერთი გამომსვლელის, კერძოდ, ისტორიის მეცნიერებათა დოქტორის, თსუ ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტის პროფესორის, თსუ ივანე ჯავახიშვილის სახელობის ისტორიისა და ეთნოლოგიის ინსტიტუტის მთავარი მეცნიერი თანამშრომლის, შუა საუკუნეების საქართველოს ისტორიისა და წყაროთმცოდნეობის განყოფილების გამგის, ჟურნალ *ქართული წყაროთმცოდნეობის* მთავარი თანარედაქტორის მარიამ ჩხარტიშვილის გამოსვლის ტექსტს შემოკლებით:

ისტორიის დოქტორის, პროფესორის გიორგი ჭეიშვილის ახალი წიგნი სანახებნი ქართლისანი, ისტორიულ-გეოგრაფიული ნარკვევები მკითხველის ყურადღებას იპყრობს უკვე სათაურით: საზღვრის აღმნიშვნელი ძველი ქართული სიტყვა „სანახები“, გარდა იმისა, რომ წიგნის შინაარსზე წაუკითხავადაც ზუსტ მოლოდინს გვიქმნის, მიმზიდველია სიძველის გამო. დიახ, ეს წიგნი საზღვრებზეა, როგორც ფიზიკურზე , ასევე წარმოსახვითზე ანუ კულტურულზე. წიგნის რედაქტორია საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის ნამდვილი წევრი დავით მუსხელიშვილი, ხოლო რეცენზენტები არიან ევროპის უნივერსიტეტის პროფესორები ალექსანდრე ნონეშვილი და ვალერიან ვაშაკიძე. წიგნი გამოცემულია ევროპის უნივერსიტეტის ანდრია აფაქიძის სახელობის არქეოლოგიის ინსტიტუტის და ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსტეტის ისტორიისა და ეთნოლოგიის ინსტიტუტის ეგიდით.

წიგნში თავმოყრილია თითქმის ორი ათეული სტატია, რომლებიც იბეჭდებოდა სხვადასხვა სამცნიერო მედიაში (კრებულები, ჟურნალები) და რომელთა გამოქვეყნების ქრონოლოგია მოიცავს პერიოდს მეოცე საუკუნის 80–ანი წლების შუა ხანებიდან ვიდრე ოცდამეერთე საუკუნის 20–იანი წლების დასაწყისამდე. თარიღის მიხედვით ბოლო სტატია *(მესხეთის პოლიტიკური გეოგრაფია ახ.წ. საუკუნეში)*, რომელიც, ჩემი აზრით, პროფესიული თვალსაზრისით, ერთ–ერთი გამორჩეული ნაშრომია გიორგი ჭეიშვილის შემოქმედებაში, მკვლევარს *ქართულ წყაროთმცოდნეობაში* აქვს დაბეჭდილი, რაც, როგორც ჟურნალის მთავარ თანარედაქტორს, განსაკუთრებით მახარებს.

სტატიები შეეხება ანტიკურობის, გვიანი ანტიკურობის, შუა საუკუნეების ეპოქებს, ახალ დროს. ხშირ შემთხვევაში მათ აქვთ არა მარტო მეცნიერული ანუ თეორიული მნიშვნელობა, არამედ პრაქტიკულიც. კვლევის ფოკუსი მრავალფეროვანია: ისტორიულ– წყაროთმცოდნეობითი, ისტორიულ–გეოგრაფიული და კულტურულ–ანთროპოლოგიური, თუმც უმეტესობა მაინც ისტორიულ–გეოგრაფიული გამოკვლევაა. ამით დაიწყო მკვლევარმა და, ვფიქრობ, დღემდეც ეს სფერო მაინც მის ყველაზე ძლიერ მხარედ რჩება. ისტორიული გეოგრაფია ისტორიული მეცნიერებების ძალიან რთული დარგია. ძნელად მოსაპოვებელია წყაროებში ფაქტები, ამასთან მათი ინტერპრეტაციაც ურთულესია, რადგან საზღვრები ცვალებადია ეპოქების და ავტორების მიხედვით: სად და როდის მოღვაწეობდა წყაროს შემქნელი, ამის მიხედვით იცვლება მთელი სურათი. თუ ამას იდეოლოგიის გავლენაც დაემატა, მაშინ რეალურს კი არა სიმბოლურ გეოგრაფიას ვიღებთ და სიმბოლური და რეალური ხდომილებების ერთმანეთისაგან გამიჯვნა ხდება საჭირო.

წიგნში დაბეჭდილი ყველა სტატია კვლევითია. თითქოსდა ამაზე ყურადრების გამახვილება ზედმეტია, მაგრამ ბოლო დროინდელი სამწუხარო რეალობა ისაა, რომ ზოგჯერ სამეცნიერო პროფილის მქონე პუბლიკაციად წარმოდგენილი ნაშრომი, აღმოჩნდება, რომ მხოლოდ რეფერატია. ამის საპირისპიროდ, გიორგი ჭეიშვილი არ ღალატობს ქართუ-

ლი ჰუმანიტარიის საუკეთესო ტრადიციებს: წიგნში წარმოდგენილი სტატიები თავიდან ბოლომდე კვლევითია.

სტატიების თემატიკაც ძალიან საინტერესოა. მაგალითად, ერთ–ერთი მათგანი შეეხება კასპიის კარებს, რომლის აღრევა როგორც წყაროებში, ისე სამეცნიერო ლიტერატურაში საკმაოდ ხშირია. სხვა ეძღვნება ქვემო ქართლს, რეგიონს, რომელიც საქართველოს მთელი ისტორიის განმავლობასში უამრავ მოვლენას აკუმულირებს. წიგნში მკითხველი ნახავს განსჯას გარეჯთან დაკავშირებულ პრობლემატიკაზე. აქვეა მკვლევრის მეცნიერული პასუხებიც ისტორიის ზოგიერთი გამყალბებლის მიმართ.

ყველა სტატია თანაბარია პროფესიული დახელოვნების თვალსაზრისით და ამიტომ შეუნელებელი ინტერესით იკითხება. პირადად ჩემზე რეპრეზენტაციის თვალსაზრისით განსაკუთრებული შთაბეჭდილება მოახდინა სტატიამ მარმაშენის *წარწერები და ანისის პოლიტიკური გეოგრაფიის ზოგიერთი საკითხი*. სტატია წარმოადგენს ერთადერთი ცნობის დეტალურ ანალიზს და ამ ერთი წყაროს მეშვეობით მკითხველის თვალწინ გადაშლილია ვრცელი ისტორიული კონტექსტი.

ცალკე აღნიშვნის ღირსია სქოლოები. მარტო ამ სქოლიოების წაკითხვით ძალიან ბევრი რამის გაგება შეუძლია მკითხველს. სქოლიოები მრავალფეროვანია, ბიბლიოგრაფიული აღწერილობანი დეტალური და ზუსტი. ამასთან ავტორს არ ღალატობს ზომიერების გრძნობა. დამოწმებული ლიტერატურა ძირითად ტექსტში წარმოდგენილი მსჯელობის უკეთ გაგებას ემსახურება, და იმისათვის არაა გაკეთებული, რომ მრავალფეროვანი და მრავალ ენაზე გამოცემული ნაშრომების დამოწმებით ავტორმა თავი მოიწონოს. სამწუხაროდ, ამგვარი ფაქტებიც შეინიშნება თანამედროვე ქართველოლოგიაში და ამაზე ყურადღებას იმიტომ ვამახვილებ.

გიორგი ჭეიშვილის ახალი წიგნი კარგი შენაძენია, პირველ რიგში, სპეციალისტებისათვის. საქართველოს ისტორიით დაინტერესებული არასპეციალისტი მკითხველებიც ბევრ საგულისხმო ფაქტს შეიტყობენ ამ პუბლიკაციის მეშვეობით.

THE GEORGIAN MARCHLANDS. STUDIES IN THE HISTORICAL GEOGRAPHY
PRESENTATION OF THE NEW BOOK BY GIORGI TCHEISHVILI AT THE UNIVERSITY OF EUROPE

Sopio Kadagishvili
TSU, Ivane Javakhishvili
Institute of History and Ethnology
sopio.kadagishvili@tsu.ge

This short piece reports on the presentation (22 February 2025) of Giorgi Tcheishvili's new book The Georgian Marchlands. Studies in the Historical Geography (Aureus, 2024). The volume collects nearly twenty research articles published by the author over several decades, from the mid-1980s to the early 2020s, and focuses primarily on historical geography while also engaging source criticism and cultural anthropology. At the presentation—held at the Zurab Zhvania parliamentary hall and organized by the Archaeology Institute of Europe University—scholars from Georgian research centers and universities noted Tcheishvili's rigorous, research-based approach. The review emphasizes the methodological difficulty and importance of historical geography, highlights standout contributions (e.g., studies on the Caspian Gates, the political geography of Meskheti, Marmashen inscriptions, and issues related to Gareji etc), and notes the book's careful documentation, useful scholia, and balanced bibliography. Edited by David Muskhelishvili and reviewed by Alexander Noneshvili and Valerian Vashakidze, the volume is recommended as an important resource for specialists and an informative read for non-specialists interested in Georgian history.